

*До спеціалізованої вченої ради Д 61.051.07
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора філософії в галузі права
Чернишової Валерії Юріївни на дисертацію Лисака Олександра
Миколайовича на тему «Захист права приватної власності в умовах
спеціальних правових режимів у порядку адміністративного
судочинства», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і
процес; фінансове право; інформаційне право**

Актуальність теми дисертації та зв'язок її з науковими програмами, планами, темами. В сучасних умовах розвитку державності інститут захисту приватної власності на сьогодні є одним з фундаментальних та основних важелів реагування у механізмі забезпечення законності і правопорядку в процесі регулювання правовідносин у публічному адмініструванні.

Важливо зазначити, що використання майна в умовах спеціальних правових режимів, забезпечення ефективності відповідного інституту законодавства належить до важливих завдань правотворення, правореалізації та правозастосування в Україні. Роль держави в умовах дії спеціального адміністративного режиму, яким є режим воєнного стану, як особливої системи, що має гарантувати реалізацію та захист конституційних прав і свобод особи загалом і права власності зокрема, неможливо недооцінювати.

Саме від ефективної організації діяльності органів публічної адміністрації в умовах спеціальних адміністративних режимів залежить як здатність захистити майнові права особи, так і вирішити важливе завдання із гарантування дотримання стандартів національної безпеки.

Зазначене зумовлює актуальність цього дослідження, його наукове та практичне значення.

Проведене дослідження носить комплексний характер, метою якого є з'ясування на основі аналізу законодавства України та узагальнень практики

його реалізації, сутності, змісту, специфіки та концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства задля розробки науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій із удосконалення його правового регулювання та перспектив розвитку, при цьому вироблені авторські пропозиції, рекомендації, підходи та дискусійні положення свідчать про розуміння здобувачем врахування не лише юрисдикційних, але і організаційних-правових напрямів реалізації концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства.

Важливість обраної теми дослідження зумовлена необхідністю визначення концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, встановлення напрямів подолання існуючих проблем застосування концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства. Вище зазначене свідчить про потребу глибокого і всебічного наукового дослідження концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства.

З огляду на зазначене, актуальність теми та потреба в її комплексному дослідженні, необхідність наукового пошуку, спрямованого на те, щоб на підставі аналізу чинного законодавства України, а також вітчизняних, міжнародних наукових джерел і статистичних даних з'ясувати зміст та генезу становлення концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, сформулювати авторські пропозиції із підвищення ефективності їх реалізації. Висновки дослідження є обґрунтованими та не викликають сумнівів, що й обумовило вибір теми, визначило мету та завдання дисертаційного дослідження Лисака О.М.

Дисертаційне дослідження корелюється з низкою загальнонаціональних стратегічних концепцій та актів, зокрема тема дисертаційного дослідження

належить до пріоритетних у галузі адміністративного права України і спрямована на виконання основних положень Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015, Воєнної доктрини, затвердженої Указом Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015. Тематика дослідження узгоджується із п.п. 2 та 4 підрозділу «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», п. 2 підрозділу «Правове забезпечення в галузі національної безпеки та міжнародного правопорядку» Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., затвердженої рішенням Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Дисертацію виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015, «Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.», схваленої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. Дисертаційне дослідження виконано в рамках планів науково-дослідної роботи Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права».

Належний ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується якісним використанням низки загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, достатнім рівнем узагальнення теоретичних висновків і поглядів, викладених у вітчизняній та зарубіжній літературі, правових концепціях, ретельним опрацюванням відповідних джерел адміністративного права та процесу, належною апробацією результатів дослідження і їх оприлюдненням відповідно до встановлених вимог.

Аналіз положень дисертації засвідчує, що на всіх етапах роботи використовувалися різні сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. У роботі використано сукупність методів наукового пізнання, що

дало змогу забезпечити концептуальну єдність дисертаційної роботи. Методологічною основою дослідження стали загальні та спеціально-правові методи наукового пізнання. Формування методологічної основи дисертаційного дослідження зумовлене метою та його завданням і полягає у використанні комплексу філософсько-світоглядних, загальнонаукових, спеціально-наукових та конкретно-наукових методів пізнання, що дозволило здійснити комплексний аналіз проблеми та отримати достовірність висновків і можливість вирішення поставлених завдань згідно зі сформульованою метою.

За допомогою діалектичного методу, який є загальним методом пізнання дійсності та соціально-політичних процесів, створено та реалізовано можливості із встановлення поняття та сутності категорії «спеціальні правові режими», здійснення класифікації спеціальних правових режимів (підрозділи 1.1, 1.2). Логіко-семантичний метод став базисом для вирішення дослідницьких завдань із встановлення характеристики права власності громадян України як об'єкта відносин в умовах спеціальних правових режимів, а також здійснення опису гарантій захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів (підрозділи 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3). Використання прийому компаративістики допомогло під час проведення комплексного порівняльно-правового аналізу організаційно-правових аспектів захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства (підрозділи 2.2, 2.3, 2.4). Зазначені вище методи та прийоми дослідження використовувалися сукупно, що забезпечило достовірність одержаних результатів наукового пошуку.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інші законодавчі та підзаконні акти органів публічної влади України, методологічні розробки органів виконавчої влади та місцевого самоврядування стосовно діяльності та правозастосування в умовах

дії спеціальних адміністративно-правових режимів, судова практика Європейського суду з прав людини, зарубіжне законодавство, спрямоване на регулювання захисту права приватної власності в умовах спеціальних режимів.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, аналізи й узагальнення практики діяльності Європейського суду з прав людини, проведений контент-аналіз періодичних видань та відкритих даних з мережі Інтернет.

Мету дослідження автор вбачає у з'ясуванні на основі аналізу законодавства України та узагальнень практики його реалізації, сутності, змісту, специфіки та концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства задля розробки науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій із удосконалення його правового регулювання та перспектив розвитку. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, рекомендацій і висновків.

Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань, самостійністю і цілісністю проведеного дослідження, що дозволило досягти поставленої мети, виконати дослідницькі задачі і повністю розкрити тему дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших досліджень, присвячених проблемним питанням захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства.

Основними положеннями, що зумовлюють наукову новизну та виносяться на захист, є такі:

уперше:

– обґрунтовано необхідність: внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо нормативного доопрацювання у частині встановлення переліку обставин, що свідчать про порушення вимог спеціального адміністративного режиму воєнного стану; перегляду змісту статті 3 Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності», де важливо встановити коло гарантій належного захисту права приватної власності особи у частині, по-перше, відплатності відчуження майна чи надання еквіваленту його надання; по-друге, щодо встановлення вимоги зі збереження стратегічної цілі, задля якої відбувається вилучення земельної ділянки;

– обґрунтовано доцільність розгляду адміністративними судами всіх категорій справ щодо захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів, оскільки такі спори відповідають усім критеріям адміністративної юрисдикції, що зумовлює необхідність нормативного закріплення у КАС України процесуальних особливостей провадження за адміністративними позовами щодо оскарження рішень суб'єкта владних повноважень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності про примусове відчуження майна в умовах спеціальних правових режимів;

– визнано, що стандартизація може бути корисним інструментом у процесі впровадження використання штучного інтелекту у процесі розгляду справ щодо захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, оскільки вона може мінімізувати пов'язані з таким використанням ризики, встановлюючи вимоги до систем штучного інтелекту в процесі захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства;

удосконалено:

– наукові та практичні підходи до встановлення змісту категорії «військове майно», на яке закріплюється режим права оперативного управління, що відбувається з моменту надходження майна до Збройних сил України і закріплення його за військовою частиною Збройних сил України;

– систему критеріїв класифікації спеціальних правових режимів, де виокремлено: їх правову природу (матеріально-правові та процесуально-правові режими); їх юридичний зміст (податково-правовий режим, митно-правовий режим, режим обігу валютних та грошових цінностей, режим використання об'єктів енергетики тощо); їх функціональне спрямування (режими регулятивного впливу; режими охоронного впливу); територію дії спеціального режиму (загальнодержавний (або загальнонаціональний), регіональний, місцевий, об'єктовий чи локальний режими); їх час дії (постійно діючі, тимчасово діючі та ситуативні режими, дія яких пов'язується із настанням певної події); їх ступінь обмеження прав і свобод людини (загальні та спеціальні режими); характер діяльності (режим оперативно-розшукової діяльності, режим здійснення туристичної діяльності, режим польотів тощо); ступінь зовнішньої та внутрішньої небезпеки (режими, коли захищається державна цілісність та кордон; режими, коли захищається громадський порядок; режими, коли захищається громадська безпека); форми реалізації (пільгові та обмежувальні правові режими); ціль запровадження (забезпечення стабільності держави; забезпечення вимог екологічної безпеки; забезпечення оперативного управління майном тощо);

– наукові підходи до класифікації суб'єктів захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, які поділено на суб'єктів здійснення адміністративного процесу, суб'єктів захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів, що мають особистий інтерес, та суб'єктів захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів, що сприяють досягненню мети адміністративного процесу;

набули подальшого розвитку:

– розуміння спеціального правового режиму в межах адміністративно-правового регулювання, що має відображати встановлення сутності взаємодії населення та держави задля забезпечення вимог національної безпеки, безпеки суверенітету, економічної безпеки тощо;

– наукові підходи до розуміння категорії «суб'єкт захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства», яка охоплює два складники: правову здатність набуття суб'єкта та адміністративну правосуб'єктність, якою конкретизується правовий статус;

– наукові підходи до класифікації загальних принципів захисту приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства, до яких віднесено: верховенство права, законність, рівність, відкритість, гласність тощо; до засадничих принципів захисту приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства віднесено принципи: ефективності, прозорості та доступності, оскільки саме ці принципи захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства зумовлюють функціональний складник захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства;

– обґрунтування щодо доповнення КАС України таким видом адміністративного позову, як колективний (груповий) позов.

Наукове та практичне значення роботи. Виконана наукова робота сприяє розв'язанню низки теоретичних і практичних питань, що мають важливе значення для розвитку адміністративного права та процесу.

Дисертаційне дослідження має як науково-теоретичний, так і прикладний інтерес. Одержані результати можуть бути використані :

– у науково-дослідній сфері – для подальшої розробки проблеми захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства;

– у навчальному процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників, методичних матеріалів, лекцій, практичних і семінарських занять з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес»;

– у правотворчості – для вдосконалення законодавства, спрямованого на захист права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства;

– у правозастосуванні – для вдосконалення практичної діяльності органів публічної адміністрації задля захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Визнаючи загалом високий науково-теоретичний рівень роботи Лисака О.М., її важливе практичне значення, слід зазначити, що як і будь-яке дослідження складної наукової проблеми дана дисертація містить і спірні, або не зовсім обґрунтовані положення, які є підставою для висловлення певних зауважень, підґрунтям наукової дискусії, зокрема:

1. В межах проведеного дослідження варто було б дослідити вплив зарубіжного досвіду розвитку концептуальних засад захисту права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства задля розробки науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій із удосконалення його правового регулювання та перспектив розвитку у нашій державі.

2. В межах другого розділу у п.2.4. автором визначено доцільність використання штучного інтелекту в судовому, зокрема адміністративному судочинстві та вказано, що основна мета ШІ – допомогти суддям приймати справедливі та неупереджені рішення, а також оцінити ризики при прийнятті рішення. Разом з тим автором не обґрунтовуються пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства щодо цього.

3. Роботу б збагатило та посилило її репрезентативність проведення анкетування (опитування) практичних працівників щодо проблем практичної реалізації досліджуваної проблематики.

Висловлені зауваження характеризують складність досліджених проблем, багато в чому мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Лисака О.М., а здійснений автором творчий пошук заслуговує на підтримку.

Розглядувана дисертація містить раніше не досліджувані наукові положення та отримані особисто автором нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності має важливе науково-прикладне значення.

Автореферат дисертації ідентичний її змісту і повністю відображає основні положення та результати дослідження. Дисертацію й автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертація **на тему «Захист права приватної власності в умовах спеціальних правових режимів у порядку адміністративного судочинства»** є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для науки адміністративного та фінансового права, тобто відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – **Лисак Олександр Миколайович** – заслуговує на підставі прилюдного захисту на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та банківського права
Міжрегіональної Академії управління персоналом

В.Ю. Чернишова